

program van jelen. A második szinthez a kiindulási szöveg géppel olvasható formában való előállítására van szükség. A harmadik szinten automatikus fordítás folyik, amelynek folyamatába azonban a fordító bármikor beavatkozhat.

/KAZAKEVIČ, O. A.: Informacionnye sistemy – v pomoš' perevodčiku. = Naučno-tehničeskaâ informaciâ, Ser. 2. 7. sz. 1986. p. 1–6./

(Gábos Zsuzsa)

Távmásoló-készülék (fakszimile) használata egy illinoisai könyvtári hálózatban

Az illinoisai (USA) könyvtárak együttműködésük keretében napokról órákra csökkentették a hozzáférési időt a könyvtárközi kölcsönzés során: a kért dokumentumokat távmásolóval továbbítják. Több mint ötven állami, iskolai, felsőoktatási és közművelődési könyvtár alkalmazza a távmásoló technológiát. A Fax-projekt köre egyre bővül: az egészségügyi intézmények könyvtárai is széleskörűen alkalmazzák már a távmásoló-készülékeket az információ gyors továbbítására.

A távmásolat ára magában foglalja a telefonhívás árát, a készüléknek és fenntartásának, valamint működtetésének költségeit.

A részt vevő könyvtárak tizenegy megye háromszázezer lakosát szolgálják ki, s együttműködésük már hosszú időre tekinthet vissza. A könyvtárak eltérő gyűjteményei kiegészítették egymást, s lehetőség nyílt arra, hogy megosszák erőforrásaikat, és elkerüljék azt a veszélyt, hogy egyforma állományaik legyenek. Mégis a nagy chicagói és springfieldi gyűjtemények túl messze voltak ahhoz, hogy a használók odautazzanak; a futárszolgálaton alapuló könyvtárközi kölcsönzés erősen függött az időjárás viszonyoktól; három könyvtár arra kényszerült, hogy telephálózatot hozzon létre a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolításának megkönnyítésére.

Mindez oda vezetett, hogy 1983 tavaszán javaslatot tettek a távmásolórendszer bevezetésére. Abból indultak ki, hogy a könyvtáraknak szükségük van egy gyors dokumentumkézbesítő rendszerre, ha hatékonyan akarnak versenyezni más információszolgáltatókkal.

Néhány évvel korábban a könyvtárak már fontolóra vették a távmásolás lehetőségét. Akkor még a technológiai korlátok miatt az elképzelés nem volt életképes, mivel egy oldal továbbítása tíz percig is eltartott. A távmásolórendszerek ma már tíz másodpercen belül továbbítanak egy lapot. Azért döntöttek a távmásolás bevezetése mellett, mert

- ◆ a használónak nem kell messzire utaznia az információért,

- ◆ elősegíti a használati korlátozás alá eső elérhetőségét,
- ◆ a kézbesítés nem függ az időjárás és egyéb körülményektől,
- ◆ technológiailag megbízható,
- ◆ kiküszöböli a csomagküldést,
- ◆ minimalizálja a nyilvántartási munkát,
- ◆ csökkenti a más kézbesítőrendszerekre eső megterhelést, és a költségeket az igénylőre hárítja.

Az illinoisai könyvtárak évi 4,5 millió könyvtárközi ügyletet bonyolítanak le. A kezdeti nyolcvanhat ezer dollár fedezte a hét könyvtárban a berendezések telepítését és a közvetlen működtetési költségeket. A készülékeknek nincs szükségük kezelőre, automatikusan nyilvántartják minden műveletüket, előre programozhatóan, automatikusan tudnak hívni, és ugyanazt az anyagot több helyre is szét tudják küldeni.

A könyvtárak 1984 januárjában kezdték el használni a távmásoló-készülékeket. Rendszeres havi megbeszéléseiken nemcsak a távmásolással kapcsolatos kérdéseket vitatták meg, hanem helyet kaptak más, az együttműködést érintő kérdések is. Két év múlva már hetvenkét különböző intézmény tartozott a hálózatba.

Tizennyolc intézet 71 337 oldal továbbítását jelentette, 9874 megkeresésre. A kérések 57,1%-a egyetemi kutatásoktól, 22,8%-a orvosi kutatásoktól, 9,5%-a pedig személyektől érkezett. Az első évben minden intézmény havonta átlagosan ötvenegy kérést elégített ki. Egy dokumentum átlagosan 5,5 oldalból állt. Azokban az intézményekben, ahol a kezelők gyakorlottabbak voltak, az átlagos kérés szám hamarosan nyolcvanhétre emelkedett. A távmásolás alkalmazásának hasznosságát legjobban az mutatja, hogy a könyvtárközi kölcsönzés 500%-kal megnőtt. A futárszolgálat forgalma viszont 12,5%-kal visszaesett.

A használók 77,7%-a fontosnak tartotta a szolgáltatás sebességét. Az átvitel 23–70 másodpercig tar-

tott oldalanként. Az átviteli idő a kép minőségétől, a sorok sűrűségétől, nem utolsósorban a telefonvonal minőségétől függött. A távátvitel oldalanként 0,124–0,42 dollárba került nappal, 0,097–0,378 dollárba este. Egy dokumentum igénylése és megérkezése között távmásoló-készüléket használva 4,25 óra, telefonon hívva és távmásoló-készülékkel leadva átlag hét óra telt el. Telefonon igényelve és a dokumentumot postán vagy futárszolgálattal küldve a szükséges idő átlagosan két nap. A futárszolgáltatón keresztül küldve a kérést és leszállítva a dokumentumot, 9,14 napra volt szükség a kézbesítésig. Postai igénylés és küldés esetén az átlag 4,5 nap. Postán feladva a kérést és a dokumentumot futárszolgálattal küldve 5,67 napba, csomagként küldve 4 napba, távmásolat révén 2 napba telt az igény teljesítése. A csomagküldés volt a legdrágább (2,07–2,86 dollár dokumentumonként), a távmásolat 0,58–3,11 dollárba került.

A könyvtárközi kölcsönzés forgalma megnőtt: nem a használók, hanem a dokumentumok utaznak! Amikor az olvasók rájöttek, hogy gyorsan lehet az információhoz hozzájutni, megnövekedett az igénylések száma is.

A távmásolás nem teszi feleslegessé az információszolgáltatás egyéb módját, s nem is helyettesíti, hanem kiegészíti őket. Különösen akkor előnyös az igénybevétele, ha gyors válaszra van szükség.

A program sikere miatt a folytatást tervezik, újabb területek bekapcsolásával. Az eddig elszigetelt vidéki könyvtárak sokat nyerhetnek, ha a távmásolás révén könnyen hozzáférhetnek a központi gyűjteményekhez.

/WAINER, M. A.: The use of facsimile equipment in an Illinois library network. = Library Hi Tech, Consecutive Issue 16. 4. köt. 4. sz. 1986. p. 23–31./

(Gonda László)

Könyvtári és tájékoztatástudományi képzés az USA-ban és Kanadában

A könyvtári és tájékoztatástudományi képzés Észak-Amerikában különböző szinteken folyik, és sokszínű. A technikai végzettség megszerzésétől a diploma, illetve doktori oklevél elnyeréséig egyre változatosabb kínálat jellemzi. A továbbképző kurzusok ugyancsak divatosak. Az egyetemeken és a főiskolákon kívül a könyvtári egyesületek, a könyvtárak és a magánszektor képviselő adatbank-előállító vállalkozások is kivesszük a részüket belőle.

Észak-Amerikában a "hivatásos könyvtárosság" első szakképzettségi szintjének általában a *Master of Library Science (MLS)* fokozat megszerzését szokták tekinteni. E fokozat elnyeréséhez szükséges és folyvást korszerűsödő oktatási programok között vannak olyanok, amelyek összhangban vannak az *Amerikai Könyvtári Egyesület (American Library Association = ALA)* ún. *Akkreditációs Bizottsága (Committee on Accreditation = COA)* által elvárt követelményekkel, mások azonban nincsenek.

Jelenleg mintegy 60 – COA által elfogadott – oktatási program van Észak-Amerikában, ebből 7 Kanadában, a többi pedig az USA-ban. Míg Kanadában az MLS-fokozat megszerzéséhez négy egyetemi-főiskolai szemeszter szükséges, addig az USA-ban ehhez kettő is elegendő. Az ALA által jóváhagyott követelményeket tehát igen rugalmasan alkalmazzák.

Amiről az elnevezések beszélnek

A képzés terén érvényesülő tendenciákról sok mindent elárulnak a terminológiai változások. Mindinkább *tájékoztatói, tájékoztatástudományi, tájékoztatószervezési* jelzővel is kiegészül, sőt egyes esetekben a könyvtári jelző egyszerűen elmarad az intézmények elnevezéséből.

Egyesek szerint a tájékoztatástudomány a könyvtártudomány mellett oktatható, mások szerint a két tudomány egy és ugyanannak a dolognak egymást szervesen kiegészítő két része. Azokban a tanintézetekben, ahol nyíltan "felesküdték" az információtudományra, nemcsak könyvtári munkára képesítettek, hanem az egyéb helyeken folyó információs feladatok ellátására is. Természetesen a nevüket meg nem változtató intézmények programjai sem maradnak érintetlenül.

Általánosan elfogadott nézet, hogy a referenzmunka, a katalógizálás, a szerzeményezés stb. előadásában megfelelő helyet kell kapniuk az automatizálás, illetve a gépi alkalmazások ismereteinek.

Interdiszciplináris törekvések

A könyvtári és az informatikai ismeretek oktatásában érvényesülő tendenciákat jól illusztrálják a kö-